

TERMENUL ARAP ÎNTRE ETNIE, CULOARE ȘI STEREOTIP. CONSIDERAȚII SEMANTICE ȘI ONOMASTICE

IUSTINA NICA

Institutul de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor”, Craiova

iustinaburci@yahoo.com

Cuvinte-cheie: arap, metonimie identitară, stereotip cultural, lexicografie, antroponimie și toponimie

Keywords: arap, identity metonymy, cultural stereotype, lexicography, anthroponymy and toponymy

INTRODUCERE

Lucrarea de față se înscrie într-o temă de cercetare mai amplă, *O istorie antroponimică a minorităților în Oltenia. Studii de etnonimie*, aflată în derulare în cadrul Institutului de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor” din Craiova. În cadrul acesteia, ne-am propus să investigăm modul în care contactele interetnice, migrațiile și specializările profesionale ale diferitelor grupuri minoritare au lăsat urme în sistemul numelor de persoane și de locuri, în principal din regiunea Olteniei. Prin această abordare, onomastica este plasată în centrul cercetării istorice și socioculturale, numele fiind tratate ca documente lingvistice capabile să reflecte stratificări sociale și contacte culturale.

Termenul *arap* ocupă un loc marginal în vocabularul limbii române. Cu toate acestea, el păstrează în structura sa semantică o întreagă istorie culturală, care ne permite să observăm modul în care limba reflectă și perpetuează reprezentări sociale legate de etnie și identitate. Interesul nostru pentru subiect are ca punct de plecare dorința de a înțelege modul în care apelativele etnice circulă și se transformă, trecând treptat de la simple desemnări ale originii etnice la sensuri descriptive, metonimice, uneori chiar peiorative, reflectând dinamica percepției *Celuilalt* în spațiul cotidian. Iar *arap* a acumulat de-a lungul timpului multiple valențe: de la etnonim la termen descriptiv fizionomic și, în cele din urmă, la etichetă stereotipică și nume propriu.

Pornind de la aceste observații privind evoluția semantică a termenului, se conturează relevanța temei dintr-o perspectivă dublă: lingvistică, deoarece ilustrează un proces de metonimie și o dinamică semantică cu rădăcini socioculturale adânci în

limba română, dar și culturală și socială, pentru că arată modul în care limba a funcționat ca instrument de codificare a alterității.

Pentru a înțelege mai bine transformările semantice și implicațiile lor, este necesar să luăm în considerare câteva aspecte: a) apelativul *arap* a fost utilizat în limba română cu valori etnice și fizionomice, care au generat, în timp, și conotații identitare, fără o delimitare semantică strictă între ele; b) termenul a fost adaptat semantic la realitățile sociale românești; c) dincolo de utilizarea sa descriptivă, cuvântul reflectă o viziune culturală asupra *Celuilalt*, în care culoarea pielii devine criteriu de diferențiere socială; d) persistența în limbajul colocvial sau în onomastică indică durabilitatea unor reprezentări simbolice din trecut.

Analiza acestor dimensiuni necesită o abordare interdisciplinară, care combină perspective lingvistice, istorice și culturale pentru a surprinde atât evoluția lexicală a termenului, cât și impactul său cultural și social. Metodele utilizate includ: *analiza etimologică și lexicală* (originea termenului și evoluția semantică, prin consultarea dicționarilor de specialitate); *analiza istorică* (prezența sa în documente de arhivă); *analiza discursivă* (utilizări ale apelativului în literatură și folclor, în expresii idiomatice și proverbe); *componenta onomastică* (numele de familie și de locuri în care apare apelativul); *abordarea culturală* (utilizarea termenului și impactul acestuia asupra reprezentării *Celuilalt* în societate).

ARAP ÎN LEXICOGRAFIA ROMÂNEASCĂ: SENSURI ȘI ETIMOLOGIE

Primul pas al cercetării constă în stabilirea originii și a traiectoriei semantice a termenului *arap* în limba română. Analiza urmărește modul în care cuvântul a fost asimilat în vocabular și a trecut, în timp, prin anumite transformări semantice. Utilizat inițial ca etnonim (care desemna populații de origine arabă sau africană), *arap* a dobândit treptat și o funcție descriptivă legată de trăsături fizice, în special de culoarea pielii, transformându-se ulterior într-un stereotip cu încărcătură rasială.

Investigația semantică se bazează pe surse lexicografice recunoscute și urmărește procesul metonimic prin care un atribut fizic, cum este culoarea pielii, ajunge să substituie identitatea etnică. *Dicționarul explicativ al limbii române* (DEX 2009, s.v.) definește *arap* în modul următor: „Persoană care face parte dintr-o populație africană negroidă; om cu pielea și părul de culoare neagră”; „Arab”. Se menționează și varianta fonetică *harap*. Etimologia este atribuită limbii bulgare (*arap*). Definiția evidențiază ambivalența semantică dintre etnie și rasă, marcând procesul de substituie metonimică între origine și culoare.

Micul dicționar academic (MDA 2010, s.v.) oferă o nuanțare, definind *arap* astfel: „Arab; (fig.) bărbat oacheș”. Suplimentar, menționează și un sens zoologic, desemnând o specie de lăcustă: „Soi de lăcustă, cafenie sau neagră, cu aripile de dinainte înguste și negre, iar cele dinapoi mari și roșii, care produce un sunet pârâitor când zboară”. Această intrare relevă extinderea semantică figurată, în care

trăsăturile cromatice ajung să desemneze chiar și specii de insecte, consolidând funcția descriptivă a termenului. Etimologia este identică: bg. *apan*.

Dicționarul etimologic al limbii române (DELR, s.v.) sintetizează evoluția semantică a termenului, definind *arap* ca „arab; (p. ext.) african, negru; (peior.) țigan; (Buc.) soi de lăcustă de culoare neagră”. Este consemnată și varianta *harap/hărap*, iar etimologia este pusă în legătură cu tc. *arap*, prin intermediari sud-slavi (bg., scr.). Dicționarul include, de asemenea, și forma slavonă *Aravljane* (sg. *Aravljaninŭ*), atestată în texte vechi, care însemna *arab*. Definiția reflectă extinderea semantică de la desemnarea etnică (*arab*) către sensuri bazate pe trăsături fizice¹ sau percepții sociale (*african*, *negru*, respectiv utilizări peiorative – *țigan*), precum și transferul metaforic al caracteristicilor cromatice în denumirea insectei. Sunt inventariate, totodată, numeroase derivate – *arapcă*, *arapină*, *arăpesc*, *ească*, *arăpește*, *arăpie*, *arăpilă*, *arăpime*, *arăpoaică* –, care demonstrează productivitatea lexicală a radicalului și circulația sa în diferite registre și etape ale limbii.

Dicționarul enciclopedic ilustrat (CADE 1926-1921, s.v.) completează dimensiunea culturală, indicând faptul că *arap* desemnează un „om de rasă neagră” și că „în credințele poporului, arapii apar ca doctori iscusiți, reminiscență a artei medicale arabe, vestită în evul mediu. Arab”. Această intrare arată păstrarea unei imagini exotice pozitive în imaginarul tradițional, chiar în contextul unei deosebiri rasiale.

Alexandru Ciorănescu, în *Dicționarul etimologic român* (DER 2007, s.v.), lămurește confuzia semantică între *negru* și *arap* prin prisma istoriei comerțului cu sclavi: „Confuzia între «arab» și «negru» (care apare și în ngr. ἀράπης și ἀραπήνα), se explică prin comerțul cu sclavi negri practicat de negustorii arabi și datorită căruia singurii negri cunoscuți în țările române erau de proveniență arabă”. În ceea ce privește derivatele², autorul nota: „*arapcă*, s.f. (negresă, arăpoaică), cf. bg., sb., rus. *arapka*; *arăpească* s.f. (dans tipic); *arăpesc*, adj. (arab; negru); *arăpește*, adv. (în limba arabă; ca arabii); *arăpie*, s.f. (limba arabă); *arăpilă*, s.m. (om brunet); *arăpime*, s.f. (mulțime de arapi); *arapină*, s.f. (mulatru; poreclă comună pentru țigani), din tc. *arabi*, cf. ngr. ἀραπήνα; *arăpoaică*, s.f. (negresă; femeie cu pielea și părul de culoare neagră)”.

¹ Pericle Papahagi, în *Numiri etnice la aromâni* („Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Literare”, Seria III, Tomul III, 1927, 164), arăta că termenul *arap* este folosit de aromâni pentru a desemna persoanele de culoare neagră, având un sens fizionomic explicit. Apare frecvent în expresii populare, precum *easte arâp*, *s-feațe arâp* („este negru, s-a făcut negru”) etc. și în jurăminte sau formule idiomatice (*Arapu s-mi vedzi, cara s-nu ți-o-adar!* – „Negru să mă vezi, dacă nu ți-oi face-o!” etc.), cu funcție de blestem sau rușinare. Există nume de localități cu forma *Arâp*, în Epir. Termenul este legat și de mitologii populare: *Arăpia* desemnează, în imaginarul aromân, o țară mitică, îndepărtată, locuită de negri, necunoscută și inaccesibilă, situată „la marginea pământului”. Copiii sunt învățați că înainte de venirea pe lume ar fi fost „în Țara de la Arăpie”, adică într-un tărâm întunecat, neștiut, ceea ce indică și o dimensiune simbolică: *arapul* funcționează ca marker de alteritate, întuneric și mister în imaginarul colectiv.

² Vezi și supra, DELR s.v. **arab**.

Lazăr Șăineanu, în *Dicționarul universal al limbei române* (Șăineanu DU, s.v.)³, prezintă termenul și derivatele sale: „Maur, negritean”; „Fig. Cineva foarte negru la față, smead”. Se menționează rolul arapului ca „uriaș” sau „doctor năzdrăvan” în basme și este consemnată existența unor derivate, precum: *arăpesc* – cal arăpesc⁴; *arăpească* – horă dobrogeană; *Arăpilă* – om negru ca un arap; *Arapină* – poreclă dată țiganului („după negreața-i”); *Arăpoaică* – femeia arapului, negriteancă; în Moldova, *găină arăpoaică* – cu oasele, carnea și creasta vinete. Se evidențiază astfel cum devine *arap* o marcă culturală cu funcții mitologice, etnice și simbolice în același timp.

Augustin Scriban, în *Dicționarul limbii românești* (Scriban SDLR, s.v.), completează imaginea cu o trimitere explicită la *harap* și derivatele sale: „*Arap*, *arapină*, *arapnic* v. *harap*. // *Harap*, *hărăpoaică* (bg. sârb. rus. *Arap*, ngr. *Arapis*, turc. ‘*Arap* v. *arab*). Om de rasă neagră. În Oltenia – arap, arăpoaică. // *Harapină* (sârb. *arapina*, *harapina*, augm. d. *Arap*, *Harap*. V. *cioropină*). Fam. iron. Țigan, țigancă – prin Oltenia *arapină*”. Definiția subliniază glisarea semantică spre utilizări peiorative și suprapunerea unor categorii etnice distincte.

Termenul este întâlnit și în lexicoane regionale, care surprind variațiile de uz și sens. În *Dicționar de arhaisme și regionalisme* (Bulgăr, Dobridor *Dicționar*, s.v.), apelativul a fost definit astfel: „1. Persoană care face parte dintr-o populație africană negroidă; om cu pielea, cu părul de culoare neagră. 2. Arab. Maur”. În aceeași perspectivă regională, Grigore M. Croitoru și Maria V. Croitoru, în *Glosar de cuvinte regionale aparținând graiului vorbit în satul Preotești și împrejurimi* (Croitoru *Glosar*, s.v.), îl înregistrează cu sensul „negru; persoană foarte brunetă”, oferind exemplul contextual: „Parcă e arap, așa e de negru”; etimologia indicată este, de asemenea, cea bulgară („bg. arap”).

Dicționarul limbii române (DA/DLR, s.v.) oferă cea mai amplă prezentare a termenului, reunind sensuri etnice, cromatice, figurate și regionale, ilustrate prin numeroase citate din texte vechi și din literatura secolelor XVIII-XIX. Sensul de bază al cuvântului este „arab; maur; etiopian”, cu precizarea că apelativul poate desemna, în general, un locuitor al Arabiei sau o persoană de origine arabă. În

³ În *Influența orientală asupra limbei și culturii române* (II. Vocabularul, 1. Vorbe populare, București, Editura librăriei Socec, 1900, 22-23), Lazăr Șăineanu analiza pe larg cuvântul *arap* și varianta sa, *harap*, consemnând, suplimentar față de dicționar, și sensurile: „gealat sau gâde: călăii trimiși de Poartă să stranguleze pe domnii căzuți în disgrație, erau arapi cu înfățișarea fioroasă”, precum și „nume dat la țară căinilor negri și, în orașe, epitetul omului smed la față și în special al țiganului” (22). Lista derivatelor includea și ea termenii: *arăpime* „neamul arăpesc, oștire arăpească”, dar și *Arăpușcă* „(într-un basm muntean) fată-pasăre, îmbrăcată bărbătește, care împietrește și înviază pe soldați toată puterea-i stând într-o sabie: numele ei se raportează la însușirile minunate ale Arapului, privit ca uriaș înzestrat cu puteri supraomenești” (23).

⁴ Cu această accepție – „cal arăpesc” –, cuvântul apare în multe documente de arhivă. Un exemplu relevant provine dintr-un hrisov emis în vremea lui Mihnea voievod, unde se consemnează înfrățirea lui Mihăilă postelnicul, fiul lui Dobromir banul, cu Drăghici paharnicul. Cu acest prilej, Mihăilă îi dăruiește lui Drăghici satul Belovții „cu tot venitul”, iar în schimb Drăghici îl răsplătește „cu <un cal> arăpesc, foarte bun, prețul lui 12 000 aspri” (DRH B XXV: 123).

același timp, se consemnează extinderea semantică spre sensul mai larg de „african, negru”, ceea ce confirmă suprapunerea dintre desemnarea etnică și caracterizarea cromatică, fenomen observat și în alte lucrări lexicografice. Pe lângă aceste sensuri, sunt înregistrate și câteva utilizări care nu apar sau ocupă poziții marginale în dicționarele prezentate anterior: termenul poate denumi anumite plante (cum ar fi o varietate de varză cu căpățână roșie), poate apărea ca nume popular al unor insecte – în special lăcuste de culoare închisă –, iar în unele contexte regionale este folosit metaforic pentru a desemna o persoană foarte brunetă sau cu tenul foarte închis. Din punct de vedere etimologic, se indică originea turcească a cuvântului – *arap* („arab”), prin intermediul limbilor sud-slave, toate acestea fiind raportate, în ultimă instanță, la etnonimul *arab*, ceea ce confirmă traseul balcanic al termenului înainte de integrarea în limba română. Familia lexicală formată în jurul bazei *arap*- demonstrează potențialul derivativ: *arapcă* („femeie arabă, negresă”), *arăpesc* („arab, negru”, dar și numele unui dans popular), *arăpește* („în felul arabilor”), *arăpie* („limba arabă”), *arăpilă* („persoană brunetă”), *arăpime* („mulțime de arapi”), *arăpoaică* („femeie arabă, negresă”). Prin bogăția atestărilor și a exemplelor citate, se evidențiază atât evoluția semantică a cuvântului, cât și integrarea sa în registrul popular, literar și regional, arătând modul în care un etnonim a generat o serie de sensuri secundare și metaforice în limba română.

După cum se poate observa din aceste surse, etimologia și definirea termenului *arap* în lexicografia românească descriu un parcurs de la sensul originar (etnonim) către extinderi de sens asociate trăsăturilor fizice, până la utilizări figurate, culturale și chiar peiorative. Analiza dicționarelor arată că acest cuvânt reflectă procese de metonimie identitară și contaminare între origine etnică și culoare, dar și faptul că a generat o serie de derivate, pătrunzând deopotrivă în imaginarul folcloric, dar și în onomastică.

ARAP ÎN DOCUMENTE DE ARHIVĂ

În onomastica medievală românească, *arap* apare atât ca antroponim masculin, cât și feminin. Primele atestări datează din secolele XVI–XVII și includ forma masculină *Arapul*, respectiv forma feminină *Arapa*. Astfel, într-un document din 10 iunie 1587 (DERS 1981: 5), este menționat *Arapul holteiu* „арпн(л) хо(л)ѣю” (în Moldova), iar în altul, din 28 martie 1599 (de asemenea, în Moldova), o întâlnim pe Varvara și pe fiicele acesteia – *Arapa* și Maria „ва(р)ара и дъщери еи арпа и марїа” (*Ibidem*). În Țara Românească, la 16 iulie 1594, apare și structura „аеаа арпос” (*Ibidem*), care sugerează o formă patronimică a numelui.

Termenul *arap* este consemnat în mai multe documente istorice, cu o frecvență sporită în secolele XVII–XVIII, unde apare ca antroponim asociat unor poziții privilegiate în ierarhia socială. Prezența acestuia în sursele de epocă poate

indica atât contactele țărilor române cu spațiul oriental și balcanic, cât și fenomenul unui mimetism social și cultural, prin care numele preluat sugera trăsături ale purtătorului, a cărui fizionomie era percepută ca exotica în context local.

O mențiune semnificativă se găsește în *Descrierea Moldovei* a lui Dimitrie Cantemir (2003: 163), unde, într-o listă de 78 de neamuri „mari, vechi și de cinste” ale boierimii moldovenești, figurează *Arăpeștii*⁵. Alăturarea acestei familii altora, precum *Arbureștii*, *Movileștii* sau *Sturzeștii*, atestă statutul ei în ierarhia vremii. Iar folosirea numelui de grup, *Arăpeștii*, indică deja o evoluție spre un antroponim transmis din generație în generație.

Din izvoarele istorice ies la iveală mai mulți membri ai familiei *Arapul*⁶, prezenți în viața de curte și activi în treburile țării; numele lor se leagă atât de demnitățile pe care le-au deținut și de prestigiul dobândit în ierarhia boierimii, cât și de proprietățile și moșiile pe care le administrau. Astfel, despre *Alexa Arapul* (Bacalov 2012: 105), postelnic, aflăm că devine socrul boierului Ionașco Jora, la 25 mai 1617, fiica sa, Simina, fiind deja „cneaghina lui Jora ceașnic” (Bacalov 2012: 157, nota 25).

În descendența familiei se remarcă apoi *Dragomir Arapul*, alături de cei patru⁷ fii ai săi. Dintre aceștia, *Gheorghe Arapul*, mare șetrar, este menționat ca făcând parte dintr-un grup de mari boieri reținuți de Hasan Celebi – „au fost luat acești boiari pre chizeșii lor de la Hasan Celebi” (Bacalov 2012: 105) – și redați ulterior domnitorului Moise Movilă – „de s-au dat lui Moiseiu vodă pentru treaba domniei și apoi ca să-i plătească domnia” (*Ibidem*). Asocierea numelui său cu cel al unor dregători de rang înalt, precum Toma mare stolnic, Lupu Prăjescu clucer, Cehan vornic sau Costin postelnic, confirmă integrarea deplină a acestuia în cercul sfetnicilor domnești și în aristocrația administrativă a epocii. Trei generații mai târziu apare un alt *Alexa Arapul*, strănepotul primului menționat, de această dată în calitate de vornic (Iftimi 2015: 157-160), aflat în slujba doamnei Dafina, soția lui Istrate Dabija vodă.

⁵ Consemnăm citatul:

Neamurile boierești pe care istoria moldovenească le pomenește de la început s-au păstrat toate și astăzi și, lucru de mirare, nici unul dintre neamurile vechi moldovenești nu a pierit de tot în atât de multe războaie și în atât de multe prădăciuni ale tătarilor, afară de un singur neam, al domnului moldovean – Vasile Lupul Albanezul, care era pe vremuri mai numeros decât toate celelalte, iar astăzi s-a stins de tot. ... Vrem să arătăm aici numele acestor neamuri... Abazeștii, Arbureștii, Asanii..., Arăpeștii, Bantașeștii, Bașoteștii, Bogdăneștii, Bubușeștii...

⁶ În lucrarea *Doamnele și domnițele în istoria românilor. Curtea Doamnei în Moldova și Țara Românească* (Brăila, Muzeul Brăilei „Carol I”, Editura Istros, 2015, 344, figura 24), Sorin Iftimi prezintă schematic descendența familiei, desfășurată pe parcursul mai multor generații, începând cu *Ilie Arapul* și terminând cu *Gligorașco*, nepot de frate al vornicului *Alexa Arapul*.

⁷ *Gheorghe Arapul*, șetrar, *Neculai Arapul*, vâtaf, *Ioniță Arapul* și *Mihalache Arapul*.

Numele nu se limitează însă la această ramură a familiei. Un act domnesc publicat de către Șerban Cioculescu⁸, datat 18 noiembrie 1706 (leat 7214), îl prezintă pe *Arapul postelnicul* ca parte într-un proces în urma căruia domnitorul Constantin Duca îi restituie moșia Rădulești. Documentul, bogat în detalii juridice, dezvăluie nu numai prezența antroponimului în cancelaria domnească, ci și abilitatea purtătorului său de a negocia, de a pleda cauze și de a obține favoruri politice, inclusiv la Țarigrad. *Arapul postelnicul* se conturează ca o figură activă în circuitul puterii, bine integrată în rețeaua politică a vremii.

Astfel de atestări nu reprezintă apariții izolate, ci se regăsesc în numeroase documente din Moldova, Țara Românească și Transilvania, unde termenul *arap* este utilizat în contexte variate, cu valoare descriptiv-etnică, dar în special cu funcție antroponimică. În unele situații desemnează un individ prin raportare la originea sa, în altele apare ca identificator al unor persoane implicate în acte juridice sau administrative, iar în cele mai multe cazuri capătă greutatea unui nume stabil, deja înrădăcinat în antroponimia locală.

Un exemplu relevant pentru uzul descriptiv îl oferă Radu Greceanu (1970: 207), care relatează sosirea la curtea lui Constantin Brâncoveanu a „unui arap, Mehmet aga”, trimis al silihtarului Ali-pașa, venit cu poruncă către domnitor ca acesta să pornească spre Hotin cu 2000 de oameni pentru lucrări la cetate. În acest context diplomatic și militar bine definit, termenul își păstrează sensul inițial, marcând apartenența etnică și originea otomană a personajului.

⁸ Două memorabile palinodii domnești, în „România literară”, nr. 22, 02.06.1983 (<https://tinyurl.com/4b2tvpph>, consultat 30.07.2025):

Io Constandin Duca Voevod, fost domnitor al Moldovei facem știre cu această carte a domniei noastre, pentru o moșăe a Răduleștilor, ce este în ținutul Putnii, care acea moșăe fiind a domisale Tofanii spătăroae..., care o ține acum dumnealui Arapul postelnicul, care viind domnia mē la domnie a doo în Moldova și viind și răposata maica noastră în țară, arătat-au răposată maică noastră un zapis de 300 de lei a răposat Dediului spătarului care au ținut pe Tofana spătăroae mai înainte vreme, care nici dumneaei n-au putut tăgădui de acel zapis, ce s-au apucat de plată și au plătit deplin întru mînului răposatii maicii noastre, Doamna Nastasia, care și zapisul s-au rupt și s-au dat la mîna spătăroae... Ci venindu-se dumnealui postelnicul Arapul aici la Țarigrad cu trebi la domnia dumisale fratelui nostru Antiohu Vodă, căzut-au cu rugămintē și jăluindu-se că i s-au făcut strîmbătate, Domnia Me am socotit, ..., și i-am dat satul Răduleștii iarăși înapoi, cu case și cu tot venitul ce ar fi și alte părți de ocină care sunt cumpărătură în hotarul Răduleștilor, ca să fie iarăși dreaptă moșie dumisali Tofana spătăroae și Arapul postelnicului, soțul dumisali și pentru cincidzăci de lei care i-au dat răpousata maică noastră Tofanii spătăroae, mi i-au datu Arapul postelnicul întru mîna Domniei Mele, aşăjdere și aceli zapise ce l-au luat maică noastră s-au răsărit și nu s-au putut afla, să se dē postelnicului Arapu. De cînd s-ar afla la cineva să iasă vreodată la vrut divan, să nu să fie în samă, ce să aibă a le lua Tofana spătăroae și Arapu postelnicul. ... Deci să aibă dumnealui postelnicul Arapul cu soțul dumisali Tofana a-și face pe această aşădzătură și dres. Pentru credință am iscălit și am pus pecete Constantin Duca voevod m.p. leat 7214 nov. 18 și eu Gheorghe vel comis am scris zapisul.

Cele mai multe documente interne atestă însă folosirea lui *arap* ca nume cu funcție antroponimică deja consolidată, devenit stabil și, eventual, transmisibil de la o generație la alta. Un hrisov din iulie 1594, de pildă, relatează povestea unei cumpărări de ocină, în care Miho banul și Hranita logofătul achiziționează „partea lui *Arap* toată, din câmp și din pădure și din baltă și din apă și de peste tot hotarul...” (DRH B XI: 102), atestând statutul juridic al unui proprietar rural perfect integrat în mecanismele economico-sociale ale epocii.

Diferite documente din secolul al XVII-lea confirmă și ele prezența antroponimului. O atestare semnificativă se află în două acte din anul 1640, unde un anumit Dobre, fiul lui Radu, este consemnat în calitate de martor în două variante onomastice: „... Și iar să-i fie lui Manea și lui Radul și lui Gonțea ocină în Crețești din partea lui Manciul, ..., pentru că au cumpărat Manea și radul și Gonțea acești stânjeni de ocină de la Manciul din Priboieni... cu zapis și cu martori scriși în zapis, anume: din Crețești, Stan și Duca și Dobre, fiul lui *Radul Harapul*” (DRH B XXVII: 479) și, într-un alt document redactat la numai câteva săptămâni distanță, în care apare, într-o listă de martori, același Dobre: „... ot Crețești, Necula i Duca star i Dobre al *Arapului* i Dobre Parnea i Oprea, zet Ursu” (*Ibidem*: 517). Variația grafică *Harapul* / *Arapul* reflectă fluctuații ortografice frecvente în epocă, determinate de pronunție, uz local și lipsa unei ortografii standard.

Câteva secole mai târziu, într-un zapis din 1864, numele apare încă o dată: Năstasă Mihail vinde lui Neculai Ardelencea „locul pe care-l dăduse lui Ianoș Imbre pentru o pereche de boi și terenul de fânaș, rămas de la *Arap*” vornicul (Catalog 1986: 348), ocazie cu care se evocă și memoria lui *Ștefan Arap* și a altor membri ai familiei. Faptul că numele se transmite de la o generație la alta vorbește despre stabilitate și continuitate, despre fixarea identității în interiorul comunității.

În Moldova, paharnicul Constantin Sion indică prezența numelui, la nivelul boierimii, în *Arhondologia* (Sion 1892: 14)⁹ sa: „Arapu – Moldovan rădicat la boierie de vr-o sută de ani”. Deși observațiile lui Sion trebuie utilizate cu prudență, ele confirmă extinderea numelui dincolo de mediul rural și includerea acestuia în corpurile boierimii mijlocii.

Ne vom opri la aceste exemple, fără pretenția că am epuizat situațiile în care apare numele. Privite împreună, aceste documente conturează însă o imagine nuanțată: un apelativ cu origine etnică sau descriptivă devine marker identitar stabil, purtat de oameni aflați în roluri, contexte și ierarhii variate. În actele cercetate, *Arap* nu desemnează, în general, o identitate marginală, ci se asociază frecvent cu proprietatea, cu participarea la viața obștească, cu roluri administrative sau chiar cu mediile boierești. Astfel, istoria acestui nume ilustrează procesul de integrare socială din epocă și felul în care diversitatea a fost asimilată în cadrul societății românești premoderne.

⁹ De asemenea, *Marea Arhondologie a boierilor Moldovei (1835-1656)* (Ungureanu 2014: 20) i-a reținut pe *Gheorghe Arap(u)* „pentru slujbe: sluger” (1845) și pe *Vasile Arap(u)* „pentru slujbe: sard(a)r” (1842).

IPOSTAZE ALE TERMENULUI ARAP ÎN DISCURSUL FOLCLORIC ROMÂNESC

Personajul – *arap/arăpoaică* – este prezent în literatura populară, acolo unde funcționează ca o proiecție a alterității etnice și fizionomice, înzestrată adesea cu trăsături ambivalente: de la exotic și bogat la grotesc și amenințător. În basme, balade, creații literare influențate de folclor, *arapul* devine un simbol al spațiului necunoscut, străin, uneori primejdios, alteori doar diferit.

În basmul *Fata cu pieze rele* de Petre Ispirescu¹⁰, *arăpoaica* este o figură feminină stranie și bogată, locuind într-un palat izolat. Deși aparent binevoitoare, ea este descrisă într-un registru marcat de prejudecăți: „Arapii, cât de curați să fie, tot se găsesc condranței în capul lor” (*Ibidem*), iar părul lor este „îmblăcit, păslos și des, nevoie mare!” (*Ibidem*). Această caracterizare accentuează diferența fizionomică în manieră umilitoare, iar reacția de respingere a fetei („îi veni să scuip”) sugerează tensiunea între gazdă și oaspete (între familiar și străin). *Arăpoaica* este percepută prin filtrul unei imagini legate de rasă, ușor de identificat în mentalitatea epocii.

În *Povestea lui Harap-Alb* de Ion Creangă (2013: 179-235), numele însuși este un oximoron semnificativ: *Harap* (sclav negru) și *Alb* (simbol al purității și regalității). Personajul trece printr-un proces de formare a identității: acceptă o înfățișare care sugerează subordonarea pentru a-și putea îndeplini destinul inițial. Creangă a preluat acest nume din folclor, unde *arapul* era adesea o figură de contrast – dușman sau slujitor –, dar îl transfigurează într-un simbol al dublului și al ascunderii identității reale. Astfel, *Harap-Alb* reflectă o metonimie a alterității: ceea ce este *negru* în aparență ascunde noblețea *albului* interior.

O altă apariție notabilă este în *Legenda Chirei Chiralina*, unde *arapul* este prezentat caricatural și grotesc. În variantele culese de Vasile Alecsandri sau în cele ale lui Al.I. Amzulescu, răpitorul este un „arap bogat, negru și buzat, cu solzi mari pe cap” (Muthu 2005: 91), descris în termeni de monstru fantastic, cu trăsături preluate de la animale: „cu mustăți de rac, parc-ar fi un drac” (*Ibidem*). Portretul devine un colaj de exagerări: *arapul* este un hibrid între demon¹¹ și zmeu, destinat

¹⁰ https://e-povesti.ro/povesti/fata_cu_pieze_rele/#google_vignette (consultat 28.07.2025).

¹¹ Imaginea *arapul* apare adesea în literatura română învăluită într-o aură de mister și teamă, fiind asociată simbolic cu forțele întunecate. Iată un exemplu, extras din nuvela *Feciorul lui Boj Căpitanul* a lui D.M. Teodorescu (1906: 303):

La un semn al lui Vasilie-Vodă, se repezi în arie un arap. Un arap era lucru rar de tot în Moldova, și de aceia, când norodul văzu lighioaia aceia neagră și buzată, începu să răză cu multă poftă și să glumească. Iar boierii stau gravi în jurul Domnului și așteptau să înceapă scamatoriile, pentru care *arapul* fusese adus cu multă cheltuială din Țarigrad. După ce se ploconi de câteva ori în fața Domnului și a boierilor, *arapul* făcu un semn, și numaidecât veniră 8 slujitori domnești, fiecare aducând de funie câte un bivol mare și gras, și după ce așezară bivoliul unul lângă altul, *arapul* se dădu câțiva pași înapoi, își luă vânt, și sări pe deasupra bivoliilor dându-se peste cap în aer, lucru ne mai văzut până

să inspire oroare și să justifice violența justițiară a fraților Chirei. Această viziune adâncește dimensiunea mitologică a baladei, unde *negrul* este sinonim cu pericolul.

Însă imaginea *arapului* nu este unitar negativă. În unele narațiuni populare, el devine chiar obiect al dorinței feminine și rival erotic al eroului principal. În *Povestea lui Pahon*¹², fata de împărat are drept ibovnic „un drăguț de arap”, pe care îl preferă în detrimentul soțului legitim. *Arapul* manipulează prin intermediul ei puterea magică a lui Pahon, iar fuga femeii „în țara arăpească” îi confirmă puterea de seducție și influență. Situația se repetă în *Povestea lui Furga-Murga*¹³, unde fata de împărat nu-și poate uita fostul iubit arap, „urât, negru și buzat”, deși este căsătorită cu un voinic frumos.

Există și situații în care, spre deosebire de alte reprezentări stereotipe din folclor, *arapul* întruhidează un personaj capabil de sentimente nobile și generozitate. Îl întâlnim în *Ana și arapul*, aparținându-i lui Dimitrie Bolintineanu (1847: 100). Balada o prezintă pe Ana, o tânără româncă răpită de un arap (un maur sau un musulman de culoare, în contextul epocii) și dusă în țări îndepărtate. Arapul, cucerit de frumusețea și de puritatea ei, se îndrăgostește și o tratează cu respect și iubire, oferindu-i bogății și o poziție privilegiată în propriul harem. Cu toate acestea, Ana nu-și uită țara și iubitul. Dorul de casă și de libertate o macină, în ciuda bunătății arapului. Își dorește să se întoarcă la Radu și la credința ei. Arapul, conștient de suferința Anei și impresionat de fidelitatea și de puritatea sentimentelor ei, o eliberează și o ajută să se întoarcă în țară.

Prin aceste ipostaze contrastante (demon, străin primejdios, dar și iubit dorit) figura *arapului* capătă o plasticitate aparte, oscilând între spaima populară și fascinația pentru alteritate. În toate aceste texte, personajul *arapului* are un rol bine

atunci în țările românești. Poporul încremeni de spaimă, văzând această săritură nebună, și multor femei le veni rău. Dar când îl văzură pe arap căzând în picioare de partea cealaltă, le veni înă înimile la loc, și deoarece Domnul și boierii începuseră să dea din mâini, se puse și poporul să aplaude, cam cu sfială, căci după părerea tuturor, lucru curat nu eră la mijloc, și nimeni nu le garanta că nu aplaudă pe necuratul în persoană. După aceia, doi argați aduseră un cal mare, bălan, cu hamurile pe el, și arapul apucă în mâini cele două șleauri și se înțepeni cu călcăile în pământ. Apoi un argat luă un biciu și începu a da în cal. Calul începu să tragă, însă arapul îl ținea în loc. Argatul și mai tare dedea cu biciul, calul se opinea din răspuțeri, însă pe arap nu-l putea urni din loc, și în deșert fuseră toate, arapul eră mai tare decât calul.

În basmul *Doi frați* al lui G. Cătană (apud Călinescu 1965: 70–71), arapul întruhidează chiar necuratul, păzind trecerea spre tărâmul răului. Dracul, aparent generos doar pentru a câștiga suflete, este întâlnit de un frate sărac rătăcind „în pietri seci, în cleanțuri, că acolo îi mână vrăjitorile”. Într-o „pustînătace”, în fața unor cleanțuri care ajung până la nori, porți uriașe i se deschid, iar doi „arapi cornurați” îl învață cum să obțină punga fermecată care varsă aur și argint. Tot ei îl poartă într-un „hinceu” de aur către „casele dracului”, unde omul vede bogății amețitoare și este primit în „soba lui Scaraoțchi”. Legătura cu forțele demonice se întărește: punga i se dă doar în schimbul promisiunii că va „câștiga oameni pentru împărăția” diavolului, iar când o pierde, se întoarce la aceiași arapi de la poartă, care îl povățuiesc din nou cum să ceară boata fermecată.

¹² Ioan Pop-Reteganul, https://ro.wikisource.org/wiki/Povestea_lui_Pahon (consultat 11.12.2025).

¹³ G. Cătană apud Călinescu (1965: 252).

definit: el marchează prezența alterității, a *Celuilalt*, fie ca antagonist, fie ca figură care accentuează conflictul sau misterul poveștii. De cele mai multe ori, *arapul* nu este prezentat neutru¹⁴, ci poartă semnele unei construcții simbolice încărcate de ambiguitate. Imaginea sa oscilează între fascinația pentru exotism și temerile legate de diferență, fiind adesea însoțită de stereotipuri fizice sau morale. Astfel, *arapul* devine un instrument prin care literatura populară și cea cultă reflectă granițele identitare și modul în care comunitățile se raportează la străin¹⁵.

*

Limba română conservă și o serie de expresii în care apare termenul *arap*. Le-a consemnat G. Pascu în *Despre cimituri. Studiu filologic și folkloric* (1910-1911: 30). Iată câteva exemple: „Un arap cu gura deschisă – cuptorul (cuptorul e negru ca un arap)”; „Am un arap lai (negru) ca cătranul, dacă-l bagi în gură, e dulce ca mierea – strugurul de poamă (strugurul de poamă neagră e negru ca un arap)”; „Un arap cu floarea-n cap – gazornița (gazornița e neagră ca un arap)”; „Un arap cu gușa lungă – boța (sticla, șipul) (sticla e neagră ca un arap)”; „Arap deasupra, arap dedesupt, navasta în mijloc – capacul, tava de plăcintă, plăcinta (capacul și tava sunt negre ca arapul)”.

În *Dicționarul de proverbe și zicători românești*¹⁶, termenul *arap* este prezent în mai multe locuri. În secțiunile „Apartenența etnică, relații etnice” și „Relații, situații”, apar expresii care trimit la această figură: „Arapul, de n-ar vedea pe tatăl său și pe moșu-său negru, s-ar omori” (145) sau „Pe arap, cât de mult îl vei spăla, tot negru va rămâne” (218). Sunt exemple care ilustrează modul în care imaginea *arapului* a circulat în vechile mentalități populare, fixându-se în formule proverbiale transmise peste timp.

¹⁴ În basmul *Omul de piatră*, publicat pentru prima dată în revista „Țăranul roman” (în anul 1862, numărul 34, 271–272) de către Nicolae Filimon și republicat ulterior în diverse culegeri de basme și povești, inclusiv în „Legende sau Basmele românilor”, partea a II-a, fascicula I, din anul 1874, 203–212, culegere editată de Petre Ispirescu), *arapul* are un rol fundamental ca inițiator al acțiunii și ca personaj care deține cheia rezolvării problemei sterilității cuplului imperial, deschizând calea pentru nașterea celor doi fii, Dafin și Afin, și pentru toate peripețiile ulterioare. Povestea este citată și de Bogdan Petriceicu-Hasdeu, în *Etymologicum magnum Romaniae*, tomul I, București, 1887, 436: „A fost odată un împărat și o împărăteasă, amândoi tineri și frumoși, dar nu făceau copii. Într-o zi veni la împăratul un *arap* buzat și-i zise: ... Am auzit că împărăteasa nu face copii și am adus buruieni...”.

¹⁵ Despre importanța relației autohtoni – străini vezi Laurențiu Chiriac (2011: 40), *Imagologia – o altfel de abordare a percepției „Străinului” din Moldova Medievală*, în care arăta faptul că pe baza comparativismului istoric se poate afirma că imaginea „Străinului” a constituit un mod prin care comunitățile medievale și-au raportat propriul „Eu” la „Celălalt”, perceput adesea ca primejdios, miraculos și efervescent. Figura „Străinului” s-a dovedit a fi necesară în cristalizarea identității etnice, întrucât doar prin intermediul acestuia grupurile au putut să se „redescopere” și să se consolideze cultural și social. Astfel, „Străinul” – în sens metonimic – a suplinit anumite curențe și lipsuri ale societății, contribuind la rezolvarea unor angoase existențiale și la definirea propriei identități.

¹⁶ https://raduicoboaie.wordpress.com/wp-content/uploads/2015/04/dictionar_de_proverbe.pdf (consultat 10.12.2025).

Prezența frecventă a termenului *arap* în aceste definiții metaforice atestă persistența unui element lexical arhaic, dar și internalizarea unui stereotip vizual bine înrădăcinat în cultura populară. Asocierea sistematică a *arapului* cu culoarea neagră și cu obiecte întunecate indică o gândire simbolică, în care diferența rasială este redusă la o trăsătură unică – culoarea pielii. Această codificare vizuală reflectă un imaginar colectiv în care diferența devine marcă și, implicit, potențial stigmat. Astfel, expresiile citate nu reprezintă doar mostre de creativitate metaforică, ci și martori ai unor mentalități¹⁷ istorice, în care limbajul popular a contribuit la fixarea și perpetuarea diferenței etnice.

Analiza acestor câtorva surse lexicografice, literare, istorice, folclorice etc. arată faptul că termenul *arap* a parcurs un proces de transformare semantică, în care sensul său etnic original s-a contopit treptat cu percepții rasiale și stereotipuri culturale. Nu mai este vorba doar despre un cuvânt care desemnează o diversitate geografică sau etnică, ci despre un termen care, în timp, a devenit un cod simbolic pentru diferență – mai ales prin raportare la culoarea pielii. *Arap* funcționează, astfel, ca un instrument prin care se poate observa atât istoria contactelor dintre români și diverse grupuri, precum și persistența unei viziuni simbolice în care trăsăturile vizibile (pigmentația, aspectul fizic) sunt convertite în semn social.

Această evoluție semantică și culturală confirmă actualitatea temei și necesitatea unei analize a termenilor care, deși aparent neutri sau descriptivi, pot transmite prejudecăți ori ierarhizări simbolice.

CONFIGURAȚII ONOMASTICE ALE LUI ARAP ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC

Numele *Arap* și „familia” sa antroponimică

Termenul a cunoscut, în timp, o semnificativă capacitate de adaptare în plan onomastic, generând atât nume de persoane¹⁸, cât și nume de locuri. Prezența sa

¹⁷ Despre umorul etnic, „care are în vedere prezentarea unor trăsături/stereotipuri/scenarii etnice... specifice unui grup etnic într-o tentă umoristică” vezi Tudor (Uretu) 2025: 32.

¹⁸ Antroponimul *Arap* este răspândit pe întreg teritoriul est-european și balcanic – la români, sârbi, bulgari, croați, ucraineni, ruși, greci, albanezi etc., evidențiind modul în care un termen inițial descriptiv sau etnic s-a stabilizat ca nume de familie în comunități diverse, traversând granițe lingvistice și culturale și reflectând atât originea, cât și statutul social. În toate aceste comunități, termenul se referea, inițial, la oamenii de culoare, negri, veniți în special din țările africane.

În Rusia, la curtea țarului exista o funcție ocupată, de regulă, de persoane de culoare, denumită „slujitor de paradă”. Încă din secolul al XVIII-lea, orice nobil respectabil considera obligatoriu să aibă propriul *arap*, care stătea la ușă, deschizând-o sau închizând-o, ori pur și simplu însoțindu-și stăpânul. De la această ocupație s-au format numele de familie *Arapov* (*Арапов*) și *Arapkin* (*Арапкин*) (Grușenko, Medvedev, 2001: 27). Țările slave – Bulgaria, Serbia, Muntenegru, Ucraina, Rusia, Belarus – împărtășesc un fond comun de nume de familie, printre care se numără și *Arapov* (*Арапов*), *Arapkin* (*Арапкин*), *Arapcev* (*Арапчев*), *Arapski* (*Арапски*), *Arapin* (*Арапин*, în Ucraina) etc.

Familiiile care au patronimul *Arapović* sunt aproape în întregime croate și provin în principal din Bosnia Centrală; mai rar, numele este purtat de bosniaci. În secolul trecut, cei mai mulți locuitori

este documentată din perioada medievală până în prezent, în surse istorice de natură diferită. Odată cu digitalizarea masivă a arhivelor și cu extinderea comunicării în spațiul virtual, identificarea numelor a devenit mai accesibilă decât oricând. Rețelele sociale, bazele de date publice și registrele online reflectă supraviețuirea termenului în diverse forme, precum și continuitatea lui culturală în memoria colectivă. Observăm că numele *Arap* nu este doar o relicvă a trecutului, ci un reper viu, care se regăsește în acte de proprietate, denumiri stradale, firme comerciale sau profiluri personale, oferind cercetătorilor o perspectivă amplă asupra modului în care acest apelativ a fost asimilat și transmis în cultura românească.

Îl regăsim, de exemplu, într-un Act constitutiv pentru transformarea societății în nume colectiv „B. Moschcowitz, Bancher”, în Societate anonimă pe acțiuni, în care apare o familie întreagă:

1. Margareta M. Arapu, mare proprietară și componenta firmei «B. Moschcowitz, Bancher», Societate Colectivă, cu sediul în Botoșani, calea Națională Nr. 96, domiciliată în Botoșani, str. Martinan Nr. 2.
2. Camille C. Arapu, mare proprietară și componenta aceleiași societăți, domiciliată în Botoșani, calea Națională Nr. 203.
3. Mircea Arapu, mare proprietar, agricultor și conducătorul Băncii «B. Moschcowitz, Bancher», Societate colectivă, domiciliat în Botoșani, str. Marchian Nr. 2.
4. Constantin Arapu, mare proprietar, agricultor și conducătorul aceleiași bănci, domiciliat în Botoșani, calea Națională Nr. 203.
5. Mircea M. Arapu, mare proprietar și agricultor, doctorand în drept la Universitatea din Paris, domiciliat în Botoșani, str. Marchian Nr. 2.
6. Colette M. Arapu, mare proprietară, domiciliată în Botoșani, str. Marchian Nr. 2¹⁹.

croai care aveau acest nume de familie s-au născut în Herțegovina (zona Mostarului) și în Bosnia Centrală (zona Busovača). În localitatea Slipčici, în Herțegovina, fiecare al treilea locuitor purta numele de familie *Arapović* (<https://actacroatica.com/en/sumame/Arapovi%C4%87/>, consultat 16.12.2025).

În limba greacă, *Arapis* (Ἀράπις) este folosit și ca nume de familie și ca toponim. După Revoluția din 1821, termenul a fost utilizat pentru foștii musulmani care au rămas pe teritoriul Greciei odată cu formarea statului grec și care s-au convertit la creștinism, inițial ca poreclă, iar ulterior ca nume propriu. (<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CF%81%CE%AC%CF%80%CE%B7%CF%82>, consultat 16.12.2025).

Numele de familie *Arapoglu* (Αραπόγλου) este întâlnit, de asemenea, în inventarul grecesc, rădăcina lui sugerând originea sau legătura cu „Arapia” (<https://tinyurl.com/53kzcaf5>, accesat la 16.12.2025). Mult mai frecvent este însă în Turcia, *Arapoğlu*, patronimic care înseamnă „fiul lui Arap” sau „descendentul lui Arap”. Termenul *Arap* se traduce în limba turcă prin „arab”, ceea ce sugerează că purtătorul inițial al numelui ar fi putut avea o legătură cu originea sau ascendența arabă, posibil prin intermediul comerțului, migrației sau căsătoriilor mixte. Numele de familie care se termină în sufixul *-oğlu* sunt frecvente în turcă și indică filiația sau descendența (<https://www.wisdomlib.org/names/arapoglu>, consultat 16.12.2025).

Și în inventarul antroponimic albanez figurează numele în discuție, sub forma *Arapi*; el face parte dintre acele patronimice care sunt formate după denumirea unor etnii/popoare străine (dar care pot să nu aibă legătură efectivă cu acestea): *Arapi*, *Boshnjaku*, *Çerkezi*, *Gorani*, *Malazezi*, *Malziu*, ..., *Misiri*, *Turku*, *Vllasi* (Ali Caka, Nebi Caka, 2016: 333).

¹⁹ „Monitorul Oficial”, Partea 2, 29 martie 1940, nr. 76, https://adt.arcanum.com/en/view/MonitorulOficial_1940_03_Part2/?query=Arapu&pg=1082&layout=s (consultat 30.07.2025).

Numele *Arapu* este purtat de persoane provenind din medii și domenii profesionale diverse: avocat *Ilie Arapu*²⁰, căpitan *Nicolae Arapu*²¹, pretorul plășii Silistraru (Brăila) *Cristea Arapu*²², creatoarea de modă *Venera Arapu*²³, jurnalista *Larisa Arap*²⁴, *Aurelia Arap* (decorată cu Crucea „Meritul sanitar”, clasa a doua)²⁵ etc., dar și din regiuni diferite: la Bălți, de exemplu, în comuna Ochiu-Alb, membrii familiei *Arapu* sunt următorii: „Arapu Pent Chirica, născut în anul 1889, ...; Arapu Af. Iacob, ...; Arapu Ax. Ton, născut în anul 1905, ...; Arapu V. Petre, născut în anul 1898, ...; Arapu Ax. Vasile, născut în anul 1909, ...; Arapu Toma, născut în anul 1870, ...; Arapu I. Axenia, născută în anul 1886, ...; Arapu T. Ilie, născut în anul 1874, ...; Arapu T. Ana, născută în anul 1904, ...”²⁶. Lista oferă o imagine sugestivă a stabilității numelui *Arapu*, transmis atât pe verticala genealogică, între generații, cât și pe orizontală, în cadrul familiei extinse.

După conturarea imaginii istorice oferite de documente, urmărim prezența numelui în lucrări actuale de onomastică. Astfel, în *Dicționar de frecvență a numelor de familie din România* (DFNFR 2003: 83, 84) sunt înregistrate câteva antroponime – atât forme simple, cât și derivate – care provin de la *arap*. Le prezentăm însoțite de numărul total al purtătorilor, defalcat pe regiuni și județe, și de menționarea etimologiei:

Arapache 84: M – 40 (33-CL, 7-GR); T – 8 (BV); B – 36. Et. < np. *Arap(u)* + suf. *-ache*.

Arapalea 151: O – 3 (VL); M – 62 (GR); D – 10 (CȚ); B – 76. Et. < np. *Arap(u)* + suf. *-lea*. Este consemnat și la Iorgu Iordan (DNFR 1963: 34): *Arapalea* – „pare a fi modificare, nu cu totul insolită, a unui *Arăpelea* < *arap*”.

Arapan 7: ML – 7 (1-GL, 6-IȘ). Et. < np. *Arap(u)* + suf. *-an*. Antroponimul este prezent și la Anatol Eremia (2012: 118): „Derivat cu sufixul *-an* al num. pers. *Arapu*”.

Arapaș 6 (IȘ). Et. < np. *Arap(u)* + suf. dim. *-aș*.

Arapășu 95: D – 18 (CȚ); ML – 70 (69-BT, 1-NȚ); T – 4 (2-BN, 2-HD); BNT – 2 (TM); B – 1. Et. < np. *Arap(u)* + suf. dim. *-aș(u)*.

²⁰ „Monitorul Oficial”, Partea 2, 29 iulie 1942, nr. 174, https://adt.arcanum.com/en/view/MonitorulOficial_1942_07_Part2/?query=Arapu&pg=740&layout=s (consultat 29.07.2025).

²¹ „Curierul Național”, 30 iulie 1999, nr. 2553, https://adt.arcanum.com/ro/view/CurierulNational_1999_07/?query=Arapu+Nicolae&pg=301&layout=s (consultat 29.07.2025).

²² „Monitorul Oficial”, 3 august 1926, nr. 171, https://adt.arcanum.com/ro/view/MonitorulOficial_1926_08/?query=Arapu+Nicolae&pg=54&layout=s (consultat 29.07.2025).

²³ „Libertatea”, 2 mai 1993, nr. 1006, https://adt.arcanum.com/ro/view/Libertatea_1993_05/?query=Venera+Arapu&pg=4&layout=s (consultat 29.07.2025).

²⁴ „Cotidianul”, 23 august 2007, Anul 17, nr. 181, https://adt.arcanum.com/en/view/Cotidianul_2007_08/?query=Larisa+Arap&pg=574&layout=s (consultat 29.07.2025).

²⁵ „Monitorul Oficial”, Partea 1, 19 august 1942, nr. 192, https://adt.arcanum.com/ro/view/MonitorulOficial_1942_08_Part1/?query=Larisa+Arap&pg=468&layout=s (consultat 29.07.2025).

²⁶ „Monitorul Oficial”, Partea 1, 13 aprilie 1940, nr. 89, https://adt.arcanum.com/en/view/MonitorulOficial_1940_04_Part1/?query=Arapu&pg=382&layout=s (consultat 29.07.2025).

Arap 29: D – 27 (16-CȚ, 11-TL); B – 2. Et. Pluralul antroponimic al numelui *Arap(u)*, având inițial funcția de desemnare colectivă a membrilor unui neam, ulterior stabilizat ca formă onimică. Iorgu Iordan (în *op. cit.*) îl consemna, de asemenea: *Arap* „*arap*, cu o finală neclară pentru mine”.

*Arapu*²⁷ 638: O – 169 (26-DJ, 27-GJ, 23-MH, 74-OT, 19-VL); M – 201 (28-AG, 12-CL, 3-GR, 17-IL, 7-PH, 134-TR); D – 41 (24-CȚ, 17-TL); ML – 34 (7-BC, 3-BT, 4-IS, 2-NȚ, 18-VS); T – 13 (5-BN, 4-BV, 4-HD); CR – 1 (BH); BNT – 15 (2-CS, 13-TM); B – 164. Et. < np. *Arapu*. Iorgu Iordan (în *op. cit.*): „*Arapu*: *arap* «arab»; «negru». Atestat în sec. XVII, ca nume al unei familii boierești din Moldova. Cf. și bg. *Arapov*”.

Arăpașu 10: D – 4 (CȚ); ML – 2 (BT); T – 1 (HD); BNT – 3 (TM). Et. < np. *Arap(u)* + suf. dim. *-aș(u)*.

Cu etimologie multiplă, numele de familie *Arapu* este înregistrat și de către Anatol Eremia (*op. cit.* în *loc. cit.*), astfel: „(1) antrop. *Arabu* < etnon. *Arab* „persoană de origine arabă”, (2) apel. *arap (harap)* „om cu pielea și părul negru”, (3) apel. *arap* „servitor, slugă”. Această diversitate semantică este dublată de o bogată atestare documentară. Eremia amintește câteva figuri care au purtat numele în secolul al XVII-lea: *Alexa Arapul*, postelnic (1617), *Gheorghe Arapul*, martor într-o tranzacție imobiliară (1625), *Isac Arapu*, staroste de negustori (1610) sau *Ivan Arapu*, slugă a lui *Alexa* postelnicul (1617). Autorul notează, totodată, existența unui câmp onomastic, în care același etimon a generat forme precum *Arapan*, dar și *Arapanu*, *Arăpeanu*, *Arăpescu*, *Arăpilă* sau *Arăchilă*.

Un sens inedit al termenului *arap*, diferit de accepțiunile cunoscute de *arab* sau *negru*, este atestat de către Petru Tomegea (2022: 34). Pe baza unor anchete de teren desfășurate în zona Văii Râșca, autorul notează că *Arapu*, folosit ca poreclă în limbajul argotic, desemnează pe „tăinuitorul bunurilor furate de membrii grupului de hoți, cel ce le vinde”. În această accepțiune, cuvântul este sinonim cu *marfar*, indicând o extensie semantică în registrul infrațional-colocvial, posibil influențată de caracterul marginal sau de outsider atribuit *arapului* în mentalitatea tradițională.

O mențiune târzie, dar relevantă pentru persistența cuvântului în onomastica românească, apare în *Almanahul Vinătorului și Pescarului Sportiv* (1984)²⁸, unde *Arap* este numele unui câine de vânatoare. Folosirea lui în acest context indică o extindere a utilizării în registrul colocvial, probabil ca referință la aspectul exterior (culoarea blănii), dar păstrând și o încărcătură afectivă. Este o utilizare care reflectă supraviețuirea termenului în limbajul cotidian, cu funcție identificatorie și evocativă.

²⁷ Forma *Arap* nu apare în DFNFR. O regăsim ca nume propriu la N.A. Constantinescu (DOR 1963: 182): *Arap* „substantiv de origine etnică «arab». 1. *Arapul*. 2. *Harap* din basmul lui I. Creangă. 3. *Arapa*, feminin, țigancă. 4. *Arăpilă*, porecla unuia din frații Golești”.

²⁸ https://adt.arcanum.com/en/view/Almanahul_VinatoruluiSiPescaruluiSportiv_1984/?query=arap&pg=57&layout=s (consultat 30.07.2025).

Numele *Arap* în nomenclatura geografică românească

Prezența termenului *arap* nu se limitează la antroponimie, ci se extinde și în plan toponimic, unde este conservat în câteva denumiri²⁹ geografice, atât simple, cât și analitice. Toponimia românească înregistrează o serie de forme, atestate în diverse județe ale țării. Astfel, microtoponimul *Arapu* apare în Brăila (braț al Dunării s.c. Chiscani), Buzău (pădure s.c. Vintilă Vodă), Dolj (loc s.c. Rast) și Ialomița (cătun s. Bora or. Slobozia), fiind asociat cu realități geografice variate și având la origine un antroponim. Alte denumiri compuse, precum *La Arapu* (DJ), *Măgura Arapului* (DJ), *Muchia Arapului* (BZ), *Mușuroiu Arapu* (IL), *Arapu ăl Mare* (TR), *Prundu Arapului* (TR), conservă termenul în construcții care exprimă fie apartenența unui loc sau obiect, fie asocierea cu un personaj local purtând acest nume, fie o trăsătură distinctivă a realității geografice desemnate (cf. *Arapu ăl Mare*, deal din or. Zimnicea).

În *Tezaurul toponimic al României. Moldova* (TTRM 2024: 477) a fost înregistrată forma feminină *Hărăpoaia*, în structura analitică *Podul de la Hărăpoaia* – „hodon. Pers. Podul de pe șoseaua Bozieni-Cuci, peste Pârâul Boziana, între s. Bozieni și căt. Buda, cf. Boz. Etimologie: entopicul *pod* + sint. prepoz. cu nume marital al unei văduve *Harapu* din s. Bozieni (cca 1950)”.

Sunt toponime care evidențiază difuziunea termenului *arap* în geografia spațiului românesc, reflectând mecanismele prin care un nume de persoană, asociat cu posesia, locuirea sau exploatarea unui teritoriu, a fost fixat prin uz și tradiție locală în patrimoniul toponimic.

O dovadă a păstrării și sedimentării termenului *arap* este și prezența lui în toponimia urbană: o stradă din municipiul Iași, atestată documentar în prima jumătate a secolului al XX-lea, poartă această denumire: într-un anunț public din anul 1940, privind vânzarea prin licitație a unor imobile, sunt menționate două adrese diferite de pe „strada Arapu”³⁰ (nr. 5 și nr. 31), ceea ce indică faptul că numele era oficial și suficient de bine cunoscut pentru a fi folosit în acte juridice și administrative. Utilizarea ca toponim urban sugerează fie asocierea cu un localnic care purta patronimul respectiv, fie păstrarea unei denumiri tradiționale, provenite din onomastica populară sau istorică a orașului.

O altă atestare interesantă a termenului se regăsește în denumirea unei vechi firme comerciale: *La Micul Arap*³¹. Cazul este relatat într-o sursă în care se menționează un birt de provincie, al cărui nume a fost inspirat de etnia angajatului

²⁹ Informația a fost extrasă din *Dicționarul toponimic al României. Oltenia* (DTRO) (sub redacția prof. univ. dr. Gh. Bolocan), vol. 1 (A–B), Craiova, Editura Universitaria, 1993 și din *Dicționarul toponimic al României. Muntenia* (coord. prof. univ. dr. Gh. Saramandu), vol. 1 (A–B), București, Editura Academiei Române, 2005; vol. IV (L–M), 2011; vol. V (N–P), 2013.

³⁰ „Monitorul Oficial”, Partea 2, 2 noiembrie 1940, nr. 257, https://adt.arcanum.com/en/view/MonitorulOficial_1940_11_Part2/?query=Arapu&pg=39&layout=s (consultat 30.07.2025).

³¹ „Amicul Tinerimei”, Anul 6, nr. 15 din 01.05.1909, https://adt.arcanum.com/en/view/AmiculTinerimieiTarguJiu_1908-1909/?query=arap&pg=351&layout=s (consultat 29.07.2025).

principal, un servitor poreclit Ki-ki, descris drept *arap*. Alegerea denumirii comerciale nu este întâmplătoare: clientela era atrasă de prezența sa exotică și de comportamentul caraghios, iar imaginea servitorului a devenit elementul central al identității vizuale a localului. Firma era însoțită de o reprezentare grafică a unui *arap*, pe care chiar acesta o recunoștea drept o reflecție a propriei persoane. Exemplul evidențiază modul în care termenul *arap* era utilizat în discursul cotidian și comercial al epocii, în situații care exploatau percepțiile exotice asociate cu diferențierea etnică.

ARAP ÎNTRE PERCEPȚIE SOCIALĂ ȘI STEREOTIP ETNIC

În evoluția sa istorică și semantică, cuvântul a căpătat, în anumite contexte sociale, o valoare identificatoare cu încărcătură etnică, fiind folosit pentru a desemna persoane de etnie romă, în special cele cu trăsături pigmentare mai închise. În documente de epocă, dar și în unele expresii populare, *arap*³² apare uneori ca sinonim pentru *țigan*, fără a desemna însă o identitate etnică clară, ci mai degrabă o percepție colectivă bazată pe trăsături fizice³³ sau pe stereotipuri culturale. Această asociere nu era mereu peiorativă, dar reflecta o ierarhizare implicită a alterității, specifică comunităților tradiționale. Prin urmare, termenul *arap* s-a situat la intersecția dintre percepția exoticii, marginalizarea socială și integrarea în viața comunitară, oscilând între desemnare descriptivă și etichetare simbolică. Sunt sensuri complementare care ne permit să înțelegem mai bine complexitatea istorică a termenului și modul în care el a fost filtrat prin perspectiva mentalităților locale.

Așadar, în multe contexte din epoca premodernă și modernă, termenul *arap* a fost folosit interschimbabil cu cel de *țigan*, în special pentru a desemna persoane cu

³² În *Catagrafia Romaniului* (Barbu, Comănescu 2022) întâlnim formula denominativă *Gligorie Arapu, țigan* (în satul Popânzălești de Jos), care evidențiază explicit suprapunerea semantică dintre cei doi termeni.

³³ Iată cum sunt descriși țiganii într-o povestire (*Paștile lui Neață și Nătăfleată*, în „Dimineata Copiilor”, 28 aprilie 1937, nr. 690, p. 20, https://adt.arcnum.com/en/view/DimineataCopiilor_1937/?query=arap&pg=259&layout=s, consultat 30.07.2025):

Și cât ai zice pește au fost la locul cu pricina! Dar acolo ce să vezi? Toate panoramele, scrânciobul și aeroplanele erau păzite de niște baragladine de țigani buzați și tuciuiri, ca niște arapi, ba chiar făceau pe arapii, că erau îmbrăcați cu șalvari roșii, cu ilice albastre și cu turbane cu fes pe cap, iar la brâu purtau pistoale de cele haiducești. Nătăfleată o sfeclise, dar Neață, care mai văzuse de-alde ăștia și pe la alte bălciuri, nu se sperie și apropiindu-se de unul, îl întreabă: – E voe? – Nu „estem bre” – făcu țiganul – Să știi, Nătăfleată că ăsta e arap sadea, că nu știe bine românește. – Și de ce nu „estem” voe? – întreabă Neață vorbind și el ca arapul. – Nu estem bre...

Despre *harap*, *arap*, *arapină*, *arapnic* în calitate de nume etnice disfemice care satirizează aspecte fizice vezi Roxana Pașca, *Disfemismele și identitatea etnică*, p. 831, https://onomasticafelecan.ro/iconn5/proceedings/3_18_Pasca_Roxana_ICONN_5.pdf (consultat 8.01.2026).

pielea închisă la culoare și statut social marginal. Această suprapunere nu indică o identitate etnică comună, ci mai degrabă o percepere stereotipică comună: atât *arapul*, cât și *țiganul* au fost văzuți drept străini, diferiți sau marginali. Tipul acesta de substituție funcționează ca o metonimie a excluziunii, unde culoarea pielii și condiția socială devin criterii de etichetare.

Există texte literare și populare care identifică uneori persoane de etnie romă prin expresii descriptive de tipul „negru ca un arap”³⁴, expresii care nu indică o origine arabă sau africană propriu-zisă, ci funcționează ca marcatori discursivi ai alterității. Acestea sunt relevante pentru mecanismele de percepție și clasificare socială pe care le pun în evidență. În aceste situații, *arap* nu funcționează ca etnonim, ci ca marker cromatic și simbolic, menit să accentueze diferența vizibilă și statutul marginal al personajului descris. Asocierea dintre *țigan* și *arap* este construită pe baza unor criterii vizuale și sociale, nu genealogice, iar rolul expresiei este mai degrabă evaluativ și stereotipizant decât identificator în sens strict. Prin urmare, această echivalare lexicală reflectă o percepție colectivă în care alteritatea este formulată printr-un limbaj metaforic și metonimic. Culoarea³⁵ pielii devine un semn distinctiv central, iar termenul *arap* este utilizat ca intensificator al diferenței, consolidând o imagine a *Celuilalt* ca figură a exteriorității față de comunitatea dominantă. Astfel de exemple confirmă faptul că în imaginarul popular și în discursul literar tradițional, termenii etnici pot fi detașați de referentul lor original și reutilizați ca instrumente simbolice de clasificare socială și culturală.

Aceste mecanisme de percepție și reprezentare a alterității pot fi interpretate și explicate prin prisma teoriilor identității sociale, care oferă un cadru analitic relevant pentru înțelegerea mecanismelor de etichetare și diferențiere simbolică. Astfel, „teoria identității sociale generează predicții testabile despre multe fenomene de grup, precum stereotipizarea, discriminarea intergrupuri, coeziunea de grup, schimbarea socială, limba, etnicitatea” (Boncu 2004: 6). În acest context, utilizarea termenului *arap* poate fi interpretată ca un instrument lingvistic prin care

³⁴ „Fierarul, un țigan... negru ca un arap” (Alexandru Corodaru, *Cei trei voinici*, în „Licurici”, nr. 30/1947, 10 – https://adt.arcanum.com/ro/view/Licurici_1947/?query=negru+ca+un+arap&pg=499&layout=s, accesat la 09.01.2026); „Așa o duserăm până către miezul nopții cu felurite jocuri, când deodată intră în lăuntru un urs mare, purtat de lanț de un țigan cât o prăjină și negru ca un arap” (George Cătană, *Amintiri din copilărie*, în „Drapelul”, nr. 76/1902, 2, https://adt.arcanum.com/ro/view/Drapelul_1902_07-12/?query=negru+ca+un+arap&pg=1&layout=s, consultat 09.01.2026) etc. În uzul popular, expresiile „negru ca un arap” și „negru ca un țigan” nu trimit exclusiv la o identitate etnică precisă, putând fi aplicate și altor persoane, în funcție de trăsături vizibile, de ordin cromatic.

³⁵ În imaginarul creștin medieval, codul simbolic al culorilor legitimat de Biserică asocia negrul cu păcatul, iar în tradițiile populare românești diavolul și alte entități malefice erau, la rândul lor, reprezentate prin această culoare. În plus, pentru populațiile autohtone de la nord de Dunăre, termenul *negru* desemna adesea figuri ale alterității ostile, precum *tătarii* ori *sarazinii* – apelative sub care aveau să fie identificați ulterior și romii în Occidentul european (Manole 2012: 145). Altfel spus, este vorba despre un stigmat perceput ca înăscut – culoarea pielii –, amplificat de credința potrivit căreia trăsăturile fizice, în acest caz negrul încărcat negativ, ar reflecta în mod direct calitățile morale ale individului (Boia 2011: 116).

comunitatea majoritară structurează diferența, proiectând asupra *Celuilalt* trăsături fizice, statut social și atribute simbolice care consolidează granițele identitare.

În imaginarul rural tradițional, diferențele între etnic și social erau estompate, iar termenii etnici deveneau metafore ale statutului sau ale diferenței. Astfel, apelativele *arap* și *țigan* se intersectează semantic în zona reprezentărilor despre *Celălalt*: ambele desemnează o figură a marginalului, a celui din afară, a celui care nu aparține comunității³⁶ dominante. Această confuzie semantică și ideologică reflectă atât limitele limbajului popular, cât și modul în care stereotipurile rasiale și sociale se suprapun și se consolidează reciproc. Suprapunerea dintre *arap* și *țigan* trebuie analizată critic, punând accent pe diferențele de statut, mai degrabă decât pe identitatea etnică.

REEVALUĂRI CONTEMPORANE ȘI ASPECTE ETICE

În cercetarea lingvistică actuală, interesul pentru istoria vocabularului etnic și pentru modul în care diferențele de origine, rasă sau cultură au fost reflectate în limbaj a condus la reexaminarea unor termeni cu circulație mai veche. Un astfel de caz îl reprezintă apelativul de față, prezent în expresii idiomatice, literatură, folclor și onomastică și încă recognoscibil în memoria culturală colectivă, chiar dacă utilizarea lui în discursul de astăzi este rară.

Cercetarea lui se înscrie într-un context mai larg al studiilor dedicate evoluției vocabularului etnic și al interesului pentru modul în care anumite denumiri au dobândit, în timp, sensuri suplimentare sau conotații culturale. În acest cadru, termenul *arap* poate fi examinat într-o perspectivă contextualizată, care să distingă între utilizările sale istorice și interpretările pe care acestea le pot genera în epoci diferite.

Deși, din perspectivă istorică, termenul este explicabil prin realitățile sociale și culturale ale epocilor în care a fost utilizat, în limbajul contemporan el este întâlnit, după cum menționam, foarte rar. În acest context, analiza sa într-o perspectivă istorică și lingvistică permite evidențierea modului în care diferența a fost transformată, în anumite împrejurări, în marcator identitar sau în criteriu de delimitare socială. Studiul termenului *arap* este astfel un exemplu pentru felul în care limbajul popular și cel literar au operat metonimic, substituind identitatea etnică prin trăsături percepute drept definitorii, precum culoarea pielii, proveniența presupusă sau statutul social.

Abordarea cultural-istorică a apelativului relevă o dinamică complexă între contactele reale cu spații și populații diferite, clasificările simbolice operate de comunitățile tradiționale și strategiile de reprezentare a *Celuilalt* într-un spațiu

³⁶ „... raportarea la celălalt este esențială pentru construirea identității sociale. Prin acest proces, reprezentanții majorității se autocaracterizează și îi caracterizează pe reprezentanții minorității” (Săftoiu 2015: 6).

situat la confluența influențelor orientale și europene. În acest sens, *arap* devine nu doar o unitate lexicală sau onomastică, ci și un indicator al modului în care diferența a fost percepută, exprimată și transmisă în cultura română.

Analiza acestui termen contribuie la o mai bună înțelegere a evoluției vocabularului și a mecanismelor prin care limbajul reflectă realități istorice și culturale diverse, ilustrând modul în care un etnonim poate genera, în timp, o varietate de sensuri și utilizări simbolice în interiorul unei tradiții lingvistice.

CONCLUZII

Studiul termenului *arap* conturează o imagine nuanțată a prezenței lui în spațiul românesc, demonstrând atât diversitatea funcțiilor sale onomastice, cât și modul în care semnificațiile s-au articulat în contexte culturale variate. În ceea ce privește antroponimia, trebuie să remarcăm faptul că spre deosebire de etnonimul *figan*, al cărui proces de transformare în nume de familie poate fi urmărit clar în documente, prin parcurgerea etapelor consacrate ale evoluției onomastice: etnonim → poreclă/supranume → patronim, în cazul apelativului *arap* acest parcurs nu este atestat, nu este vizibil. Analiza documentelor consultate (colecția DRH B și Catagrafia Romaniștilor, trei volume) indică mai degrabă apariția termenului ca nume de persoană deja fixat. Lipsa etapelor intermediare ridică, în mod firesc, problema cauzelor care au împiedicat sau deviat acest proces de evoluție antroponimică.

Explicația acestei diferențe ține, în primul rând, de statutul distinct al realităților sociale și etnice desemnate de cei doi termeni. În spațiul românesc, *figan* funcționează ca etnonim propriu-zis, asociat unei populații numeroase, stabile și juridic bine delimitate, a cărei prezență constantă în documente a favorizat utilizarea apelativului atât ca marcă etnică, cât și ca supranume diferențiator, ulterior transmis ereditar. În schimb, *arap* nu corespunde unei comunități etnice locale comparabile ca dimensiune sau coerență socială, ci are, preponderent, o valoare descriptivă, legată de trăsături fizice (în special pigmentare) și de reprezentarea alterității.

În acest context, *arap* nu funcționează ca etnonim autonom, ci ca un termen cu semnificație imprecis delimitată etnic, adesea suprapus semantic peste *figan*. Tocmai această funcție explicativă sau calificativă a termenului face ca el să fie integrat direct în sistemul antroponimic, fără a parcurge etapa intermediară a supranumelui (sau, cel puțin, acest lucru ne indică informația documentară pe care am parcurs-o până în acest moment). Raritatea atestărilor, caracterul său contextual și lipsa unei baze sociale extinse au împiedicat sedimentarea sa ca apelativ distinct în uzul comun, ceea ce explică absența unui traseu documentar complet, similar celui observat în cazul etnonimului *figan* (și al altor etnonime).

Prezența lui *arap* în documentele istorice și în onomastică indică atât continuitatea sa formală, cât și capacitatea limbajului de a conserva și adapta semnificații culturale legate de alteritate. Cazul *arap* devine relevant pentru studiul onomasticii și pentru înțelegerea modului în care limbajul evidențiază diferențele și reflectă relațiile istorice de incluziune sau excludere, funcționând ca un indiciu al raportului dintre centru și periferie, dintre majoritate și alteritate, în cadrul imaginarului sociocultural românesc.

BIBLIOGRAFIE

SURSE

- Barbu, Paul-Emanoil, Comănescu, Mirela, 2022, *Catagrafia din 1838 a județului Romanai, Volumul 1. Plasa Câmpului*. București: Editura Academiei Române; 2023, Volumul 2, *Plasa Mijlocului*. Craiova: Editura Alma; 2024, volumul 3, *Plasa Oltului*. Craiova: Editura Alma.
- Bulgăr, Dobridor *Dicționar* = Bulgăr, Gh., Constantinescu-Dobridor, Gh., 2007, *Dicționar de arhaisme și regionalisme*. București: Editura Saeculum Vizual.
- CADE = Candrea, Ioan-Aurel, 1926–1931, *Dicționarul enciclopedic ilustrat*. București: Editura „Cartea Românească”.
- Catalog 1986 = Colecția de documente de la filiala Arhivelor Statului Județul Bacău. 1400–1864. Catalog întocmit de Dumitru Zaharia, doc. nr. 1665 (14 septembrie 1864). București.
- Croitoru *Glosar* = Croitoru, Grigore M., Croitoru, Maria V., 2012, *Glosar de cuvinte regionale aparținând graiului vorbit în satul Preotești și împrejurimi*. Cluj-Napoca: Editura Dacia XXI.
- DA/DLR = *Dicționarul limbii române*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”, <https://dlr1.solirom.ro/> (consultat la 06.03.2026).
- DELR = *Dicționarul etimologic al limbii române*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”, <https://delr.lingv.ro/?searchTerm=arap&includeVariants=true> (consultat la 06.03.2026).
- DER = Ciorănescu, Alexandru, 2007, *Dicționarul etimologic al limbii române*, Ediție îngrijită și traducere din limba spaniolă, de Tudora Șandru Mehedinți și Magdalena Popescu Marin. București: Editura Saeculum I.O. Ediția I: *Diccionario etimológico rumano*, Universidad de La Laguna, Biblioteca filológica, 1958-1966.
- DERS = *Dicționarul elementelor românești din documentele slavo-române. 1374–1600*, 1981, red. resp. Gh. Bolocan. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România.
- DEX = *Dicționarul explicativ al limbii române*, 2009, ediția a II-a revăzută și adăugită, Academia Română, Institutul de Lingvistică. București: Editura Univers Enciclopedic Gold.
- DFNFR = *Dicționar de frecvență a numelor de familie din România*, 2003, vol. 1 (A–B), red. resp. prof. univ. dr. Teodor Oancă. Craiova: Editura Universitaria.
- DNFR = Iordan, Iorgu, 1983, *Dicționar al numelor de familie românești*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- DOR = Constantinescu, N.A., 1963, *Dicționar onomastic românesc*. București: Editura Academiei Republicii Populare Române.
- DRH B = *Documenta Romaniae Historica*, seria B, Țara Românească, vol. XI (1593–1600), 1975, întocmit de Damaschin Mioc, Ștefan Ștefănescu, Marieta Adam, Constantin Bălan, Maria Bălan, Sașa Caracaș, Ruxandra Cămărășescu, Olimpia Diaconescu, Coralia Fotino. București: Editura Academiei RSR.; doc. nr. 76 (16 iulie 1594); vol. XXV (1635–1636), 1985, întocmit de Damaschin Mioc, Maria Bălan, Ruxandra Cămărășescu, Coralia Fotino. București: Editura

- Academiei RSR, doc. nr. 107 (5 august 1635); vol. XXVII (1639–1640), 2013, întocmit de Violeta Barbu, Gheorghe Lazăr, Constanța Vintilă-Ghițulescu, Oana-Mădălina Popescu, Ovidiu Olar. București: Editura Academiei Române, doc. nr. 382 (5 iunie 1640) și doc. nr. 420 (19 iulie 1640).
- DTRM = *Dicționarul toponimic al României. Muntenia* (coord. prof. univ. dr. Gh. Saramandu), 2005, vol. 1 (A–B); 2011, vol. IV (L–M); 2013, vol. V (N–P). București: Editura Academiei Române.
- DTRO = *Dicționarul toponimic al României. Oltenia*, 1993, sub redacția prof. univ. dr. Gh. Bolocan, vol. 1 (A–B). Craiova: Editura Universitaria.
- Grușenko, Elena, Medvedev, Iurij, 2001, *Ențiklopedia russskih familii*. Moskva, EKSMO-Press.
- MDA = *Micul dicționar academic*, 2010, ediția a II-a, Academia Română, Institutul de Lingvistică. București: Editura Univers Enciclopedic.
- Petriceicu-Hasdeu, Bogdan, 1887, *Etymologicum magnum Romaniae*, tomul I. București.
- Scriban, SDLR = Scriban, Augustin, 2013, *Dicționarul limbii românești. Etimologii, înțelesuri, exemple, citații, arhaisme, neologisme, provincialisme*, ediție îngrijită și prefăcută de I. Oprișan. București: Editura Saeculum I.O.
- Șăineanu, DU = Șăineanu, Lazăr, 1908, *Dicționarul universal al limbei române*, ediția a doua. Craiova: Institutul de Editură „Samitca”.
- Tomegea, Petru, 2022, *Apelative onomastice. Dicționar*, Cuvânt însoțitor de Rodica Nagy. Iași: Editura Junimea.
- TTRM = *Tezaurul toponimic al României. Moldova, Volumul al III-lea. Dicționarul toponimic al Bazinului Superior al Bârladului (structural și etimologic)*, de Mircea Ciubotaru, 2024. București: Editura Academiei Române.
- Ungureanu, Mihai Răzvan (editor), 2014, *Marea Arhondologie a boierilor Moldovei (1835-1656)*, ediția a II-a. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”.

LUCRĂRI DE REFERINȚĂ

- Bacalov, Sergiu, 2012, *Boierimea Țării Moldovei la mijlocul secolului al XVII-lea – începutul secolului al XVIII-lea (studiu istorico-genealogic)*. Chișinău: Academia de Științe a Moldovei, Institutul de Istorie, Stat și Drept.
- Boia, Lucian, 2011, *Între înger și fiară. Mitul omului diferit din Antichitate până astăzi*. București: Editura Humanitas.
- Bolintineanu, Dimitrie, 1847, „Ana și arapul”, *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, nr. 12, 24 martie, https://dspace.bcuculuj.ro/bitstream/123456789/10553/1/BCUCULUJ_FP_279356_1847_010_0012.pdf (consultat 27.07.2025).
- Boncu, Ștefan, 2004, *Psihologie socială, Curs* (online).
- Caka, Ali, Caka, Nebi, 2016, „Mbiemrat e shqiptarëve të Kosovës – prejardhja dhe shpërndarja rajonale (Origin and regional distribution of Kosovo Albanian surnames)”, *Studime shoqërore*, nr. 3, ASHAK, https://www.academia.edu/33427060/Mbiemrat_e_shqiptar%C3%ABve_t%C3%AB_Kosov%C3%ABs_prejardhja_dhe_shp%C3%ABmdarja_rajonale_Origin_and_regional_distribution_of_Kosovo_Albanian_surnames (consultat 16.12.2025).
- Cantemir, Dimitrie, 2003, *Descrierea Moldovei*, ediția a III-a. București, Chișinău: Litera Internațional.
- Cătană, George, 1902, „Amintiri din copilărie”, *Drapelul*, nr. 76, https://adt.arcanum.com/ro/view/Drapelul_1902_07-12/?query=negru+ca+un+arap&pg=1&layout=s (consultat 09.01.2026).
- Chiriac, Laurențiu, 2011, „Imagologia – o altfel de abordare a percepției «Străinului» din Moldova Medievală”, în *Acta Moldaviae Meridionalis*, Anuarul Muzeului Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui, XXXII, vol. I, 37–40.
- Cioculescu, Șerban, 1983, „Două memorabile palinodii domnești”, *România literară*, nr. 22 din 2 iunie, <https://tinyurl.com/4b2tvpvh> (consultat 30.07.2025).

- Corodar, Alexandru, 1947, „Cei trei voinici”, *Licurici*, nr. 30, https://adt.arcanum.com/ro/view/Licurici_1947/?query=negru+ca+un+arap&pg=499&layout=s (consultat 09.01.2026).
- Creangă, Ion, 2013, *Amintiri din copilărie. Povești. Povestiri*. București: Humanitas.
- Eremia, Anatol, 2012, „Arealul onomastic Sângerei. Numele de familie: originea, structura derivațională, semnificația (I)”, *Philologia*, LIII, mai-august, 2012, 114–125.
- Filimon, Nicolae, 1862, „Omul de piatră”, *Țăranul român*, nr. 34, 271–272.
- Ispirescu, Petre, „Fata cu pieze rele”, https://e-povesti.ro/povesti/fata_cu_pieze_rele/#google_vignette (consultat 28.07.2025).
- Ispirescu, Petre, 1874, *Legende sau Basmele românilor*, partea a II-a, fascicula I, 203–212.
- Manole, Florin, 2012, „Țigan-rom. Perspective istorice comparative”, în *Rom sau țigan. Dilemele unui etnonim în spațiul românesc*, volum editat de István Horváth și Lucian Nastasă. Cluj-Napoca: Editura Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale, 141–150.
- Muthu, Mircea, 2005, „Două ipostaze ale timpului tragic”, *Convorbiri Literare*, nr. 9 din 01.09.2005, 92–94, https://adt.arcanum.com/en/view/IasulLiterar_2005/?query=arap&pg=1461&layout=s (consultat 12.01.2026).
- Papahagi, Pericle, 1927, „Numiri etnice la aromâni”, *Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Literare*, Seria III, Tomul III, 131–167.
- Pascu, G., 1910–1911, „Despre cimilituri. Studiu filologic și folkloric”, Partea II (1), *Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Literare*, Seria II, Tomul XXXIII, 1–210.
- Pașca, Roxana, 2019, „Disfemismele și identitatea etnică”, 825–841, https://onomasticafelecan.ro/iconn5/proceedings/3_18_Pasca_Roxana_ICONN_5.pdf (consultat 8.01.2026).
- Săftoiu, Răzvan, 2017, „Categorii etnice din perspectivă lingvistică”, *Diacronia*, 5, A73, 1–9.
- Șăineanu, Lazăr, 1900, *Influența orientală asupra limbei și culturii române*, II. Vocabularul, 1. Vorbe populare. București: Editura librăriei Socec.
- Teodorescu, D.M., 1906, „Feciorul lui Boj Căpitanul”, *Literatură și artă română*, Anul 10, nr. 5, 301–319, https://adt.arcanum.com/en/view/LiteraturaSiArtaRomana_1906/?query=arap&pg=304&layout=s (consultat 12.01.2026).
- Tudor (Uretu), Noémi, 2025, *Umorul etnic transilvănean. O perspectivă lingvistică*. Iași: Institutul European.

SURSE ONLINE

- „Amicul Tinerimei”, Anul 6, nr. 15 din 01.05.1909, https://adt.arcanum.com/en/view/AmiculTinerimiiTarguJiu_1908-1909/?query=arap&pg=351&layout=s (consultat 29.07.2025).
- „Curierul Național”, 30 iulie 1999, nr. 2553, https://adt.arcanum.com/ro/view/CurierulNational_1999_07/?query=Arapu+Nicolae&pg=301&layout=s (consultat 29.07.2025).
- „Dimineața Copiilor”, 28 aprilie 1937, nr. 690, https://adt.arcanum.com/en/view/DimineataCopiilor_1937/?query=arap&pg=259&layout=s (consultat 30.07.2025).
- „Monitorul Oficial”, Partea 1, 13 aprilie 1940, nr. 89, https://adt.arcanum.com/en/view/MonitorulOficial_1940_04_Part1/?query=Arapu&pg=382&layout=s (consultat 29.07.2025).
- „Monitorul Oficial”, Partea 1, 19 august 1942, nr. 192, https://adt.arcanum.com/ro/view/MonitorulOficial_1942_08_Part1/?query=Larisa+Arap&pg=468&layout=s (consultat 29.07.2025).
- „Monitorul Oficial”, Partea 2, 29 iulie 1942, nr. 174, https://adt.arcanum.com/en/view/MonitorulOficial_1942_07_Part2/?query=Arapu&pg=740&layout=s (consultat 29.07.2025).
- „Monitorul Oficial”, Partea 2, 29 martie 1940, nr. 76, https://adt.arcanum.com/en/view/MonitorulOficial_1940_03_Part2/?query=Arapu&pg=1082&layout=s (consultat 30.07.2025).
- https://adt.arcanum.com/en/view/Almanahul_VinatoruluiSiPescaruluiSportiv_1984/?query=arap&pg=57&layout=s (consultat 30.07.2025).
- „Libertatea”, 2 mai 1993, nr. 1006, https://adt.arcanum.com/ro/view/Libertatea_1993_05/?query=Venera+Arapu&pg=4&layout=s (consultat 29.07.2025).

„Monitorul Oficial”, 3 august 1926, nr. 171, https://adt.arcanum.com/ro/view/MonitorulOficial_1926_08/?query=Arapu+Nicolae&pg=54&layout=s (consultat 29.07.2025).
„Monitorul Oficial”, Partea 2, 2 noiembrie 1940, nr. 257, https://adt.arcanum.com/en/view/MonitorulOficial_1940_11_Part2/?query=Arapu&pg=39&layout=s (consultat 30.07.2025).
https://adt.arcanum.com/en/view/Cotidianul_2007_08/?query=Larisa+Arap&pg=574&layout=s (consultat 29.07.2025).
<https://actacroatica.com/en/surname/Arapovi%C4%87/> (consultat 16.12.2025).
<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CF%81%CE%AC%CF%80%CE%B7%CF%82> (consultat 16.12.2025).
<https://tinyurl.com/53kzcaf5> (consultat 16.12.2025).
<https://www.wisdomlib.org/names/arapoglu> (consultat 16.12.2025).

THE TERM ARAP BETWEEN ETHNICITY, SKIN COLOR, AND STEREOTYPE: SEMANTIC AND ONOMASTIC CONSIDERATIONS

(Abstract)

This article offers an interdisciplinary analysis of the Romanian term *arap*, exploring it as a revealing case of identity metonymy. Drawing upon etymological, historical, socio-cultural, and onomastic data, the study traces the semantic evolution of the term from its original ethnic meaning (referring to Arab or African individuals) to a color-based descriptor imbued with stereotypical and marginalizing connotations. Particular attention is given to the semantic overlap between *arap* and *gigan* (Gypsy) in popular speech, which reflects a shared visual and social perception of otherness.

By analyzing the metonymic functions of these appellations, the article highlights the role of language in the construction and perpetuation of reductive representations of the Other, contributing to a broader understanding of linguistic and cultural mechanisms of exclusion in the Romanian context.